

DOI: <https://doi.org/10.34862/rbm.2021.1.11>

Tomasz Pawłuszko
Uniwersytet Opolski
tomasz.pawluszko@uni.opole.pl
<http://orcid.org/0000-0002-5572-3199>

Indeksy i bazy danych jako źródła w studiach nad bezpieczeństwem. Stan badań

Abstrakt: Artykuł przedstawia metaanalizę w zakresie użyteczności narzędzi poznawczych w studiach nad bezpieczeństwem narodowym i międzynarodowym, jakimi są indeksy, rankingi i bazy danych. Ich użycie w studiach społecznych sięga czasów behawioralizmu oraz projektów takich jak Korelaty Wojny (Correlates of War, CoW), czy coroczne raporty takich instytucji jak PRIO, SIPRI, czy IISS. Rozwój organizacji międzynarodowych i narzędzi analitycznych zwiększył możliwości pozyskiwania danych ilościowych i jakościowych na temat zbrojeń, konfliktów, wojen, a także poczucia bezpieczeństwa, percepcji zagrożeń, jakości życia, czy zdrowia etc. W tekście analizuję kilkadziesiąt indeksów, rankingów i baz danych (*datasets*) i oceniam ich przydatność w kontekście rozwoju nauk o bezpieczeństwie. Uważam, że oparcie się na „twardych” danych wzmacnia moc wyjaśniającą tworzonych w nauce twierdzeń i koncepcji. Wiodącymi naukami społecznymi w zakresie tworzenia takich narzędzi są psychologia i ekonomia. Wydaje się jednak, że również i inne obszary nauki mają potencjał rozwoju w tym zakresie. Na pewno należą do nich *security studies* i funkcjonujące w ich ramach *conflict studies* czy *peace research*.

Słowa kluczowe: bazy danych, bezpieczeństwo, konflikt, wojna, terroryzm.

Indexes and Datasets as Research Tools in Security Studies. State of the Field

Abstract: In this article, I conducted a metaanalysis on the utility of chosen cognitive tools used in security studies. I was mainly interested in the publication of indexes, rankings, and datasets. Origins of their usage in social sciences date back at least to the age of postwar behaviouralism and projects, such as the Correlates of War or analytic reports published annually by PRIO, SIPRI, or IISS. The development of international organizations, as well as the new analytical, has increased the opportunities for collecting qualitative and quantitative data on conflicts, wars, arms control, safety, perception of threats, quality of life and health, etc. In my paper, I focus on numerous datasets, indexes, and rankings in order to assess their utility in the field of security studies in Poland. I explain that focus on the “hard” data may enhance our ability to explain

social phenomena. The most advanced social sciences where datasets have been traditionally used are psychology and economics. Other contemporary fields of study have a possibility to develop their potential in this matter. I look for such potential in the context of security studies, especially within their subfields: conflict studies and peace research.

Keywords: datasets, security, safety, conflict, war, terrorism.

Wprowadzenie

Nauka pełni rozmaite funkcje w społeczeństwie. Zadaniem uczonych jest pozyskiwanie wiedzy o dużej mocy wyjaśniającej i wysoce prawdopodobnej. Przez stulecia było to utrudnione. Głównymi probierzami jakości wiedzy była jej logiczność, racjonalność i teoretyczna elegancja. Słabością ówczesnych ujęć była ograniczona faktografia. Brak dostępnych danych czynił bowiem z wiedzy społecznej filozoficzną spekulację. Rozwój środków komunikacji i agend prowadzących pomiary społeczeństw zmienił tę sytuację.

W tekście zajmuję się metaanalizą narzędzi badawczych wypracowanych na gruncie globalnych studiów nad bezpieczeństwem (chodzi głównie o *security studies*, choć przyjęte przeze mnie określenie „studia nad bezpieczeństwem” jest szersze). Zaliczam do nich takie narzędzia, jak indeksy bezpieczeństwa, rankingi oraz bazy i zbiory danych (*datasets*). Głównym problemem badawczym jest powiązanie tych narzędzi z wiodącymi teoriami bezpieczeństwa. Zastanawiam się nad użytecznością analizowanych indeksów i danych dla budowania teorii i wyjaśnień zmian społecznych. Moja hipoteza zawiera się w stwierdzeniu, że każdy omówiony poniżej wskaźnik lub indeks może posłużyć jako źródło danych do budowania teorii w obrębie różnych paradygmatów. Aby uzasadnić przyjęte stwierdzenie, zestawilem wybrane indeksy z praktyką używania ich jako źródeł w badaniach publikowanych w uznanych periodykach w okresie ostatniego ćwierćwiecza. Bazą źródłową będzie kilkudziesiąt pozycji, które dotyczą problematyki mierzenia różnych aspektów konfliktów, wojen czy procesów pokojowych.

Układ tekstu jest następujący. Na początku wskazuję na potrzebę pozyskiwania „twardych danych” dla rozwoju studiów nad bezpieczeństwem. Następnie analizuję wybrane indeksy i bazy danych, publikowane w kluczowych periodykach w ciągu ostatnich dekad. Wyjaśniam, na czym polega rola tych narzędzi, i omawiam przykłady zastosowania ich jako źródeł w pracy badawczej. Finalnie staram się umieścić omówione kwestie na tle teorii bezpieczeństwa. Artykuł stanowi

studium teoretyczne drugiego stopnia (w literaturze światowej określa się to jako tzw. *secondary analysis*, por. Deschaux-Dutard, 2021) i opiera się na metaanalizie wyników badań (głównie ilościowych) zawartych w opisanych źródłach.

Geneza baz danych w studiach nad bezpieczeństwem

Od początku rozwoju refleksji naukowej nad bezpieczeństwem badacze dysponowali różnymi danymi. Ogromna praca zespołu Quincy Wrighta poświęcona przyczynom wojen, prowadzona w latach 1926–1942, polegała na zbiorze danych historycznych z kilku kontynentów (Wright, 1983; por. Singer, 1970). Materiału dostarczała historia wojskowości i polityczna. Rozwój studiów strategicznych również opierał się na danych na temat zbrojeń, efektywności broni, polityk państw oraz ich instytucji bezpieczeństwa. Bernard Brodie i inni stratedzy uważali, że broń atomowa zmieniała specyfikę konfliktów zbrojnych i w efekcie historię jako źródło wiedzy powinna zastąpić metodyka oparta na ekonomii (Brodie, 1949). W późniejszej debacie zwyciężyło ujęcie socjologizujące. Wszelkie uzyskane dane są bowiem interpretowane w określonym kontekście. Na podobny problem zwracali uwagę późniejsi konstruktywiści społeczni. Fakty nie mówią bowiem same za siebie.

Pisząc o genezie baz danych w studiach nad bezpieczeństwem, muszę wspomnieć o czołowych instytucjach, które doprowadziły w dużej mierze do ukonstytuowania się nie tylko samych baz, ale też miały znaczny wpływ na rozwój dyscypliny, jej metodologii i tematów badawczych. Chodzi o amerykański projekt Korelaty Wojny (*Correlates of War*, CoW), brytyjski Międzynarodowy Instytut Studiów Strategicznych (IISS) oraz dwa skandynawskie *think tanks*: SIPRI oraz PRIO, które zainspirowały powstanie kolejnych instytucji.

Pionierem badań ilościowych w kwestii bezpieczeństwa międzynarodowego w USA był Joel David Singer, który w latach 1963–1964 zapoczątkował na Uniwersytecie Michigan projekt Korelaty Wojny, w ramach którego zbierano dane ilościowe o państwach, dostępne od 1816 r. (lista państw niepodległych, lista wojen i konfliktów poniżej progu wojny, sojusze, uprzemysłowienie, udział w organizacjach międzynarodowych etc.) (Suzuki, Krause i Singer, 2002). Obecnie projekt CoW zawiera 15 aktualizowanych baz danych (*datasets*), których zestawienie widzimy w tabeli nr 1. Poniższe bazy są składową danych dla wielu innych baz. Należy wspomnieć o powiązanim z tym projektem czasopiśmie *Journal of Conflict Resolution*, które publikuje aktualizacje, komentarze i nowe bazy danych.

Tabela 1. Bazy danych dostępne w ramach *The Correlates of War Project (CoW)*.

Baza danych	Informacje
COW Country Codes	Baza państw i ich identyfikatory
State System Membership (v2016)	Dane na temat państw istniejących po 1816 r.
COW War Data, 1816–2007	Zbiór danych z lat 1816–2007 indeksujących wojny między państwami, podmiotami niepaństwowymi, wojnami domowymi i umiędzynarodowionymi
Militarized Interstate Disputes (v5.0)	Baza zbierająca dane o sytuacjach, w których państwa groziły sobie lub używały siły wobec siebie (lata 1816–2014)
National Material Capabilities	Baza zestawiająca potęgę uczestników konfliktów, tworzona na podstawie sześciu wskaźników: 1) wydatki wojskowe, 2) personel wojskowy, 3) konsumpcja energii, 4) produkcja stali, 5) populacja żyjąca w miastach, 6) ogół populacji. Dane te często są składową wskaźnika CINC (Composite Indicator of National Capability) i obejmują okres 1816–2012
Militarized Interstate Dispute Locations	Baza rejestrująca lokalizację konfliktów i czas ich trwania. Jest komplementarna wobec bazy Militarized Interstate Disputes i obejmuje okres 1816–2010
World Religion Data	Baza obejmująca informacje o wyznaniu religijnym w różnych populacjach po 1945 r. Bazą kieruje obecny szef projektu COW, Zeev Maoz oraz Errol Henderson.
Formal Alliances	Baza obejmuje sojusze między państwami z lat 1816–2012, w tym pakty obronne, pakty o nieagresji, ententy i inne
Direct Conitiguity	Baza obejmuje granice państw od czasu kongresu wiedeńskiego i obejmuje lata 1816–2016
Territorial Change	Baza obejmuje wszystkie pokojowe i przemocowe zmiany granic terytoriów państw z lat 1816–2018.
Colonial/Dependency Contiguity	Baza rejestruje relacje między państwami a ich terytoriami zależnymi za lata 1816–2016
Intergovernmental Organizations	Baza organizacji międzynarodowych 1815–2014

Defense Cooperation Agreement Dataset	Baza rejestruje bilateralne traktaty obronne z lat 1980–2010
Diplomatic Exchange	Baza obejmuje dane o kadrach dyplomatycznych państw za lata 1817–2005 (ambasadorzy, posłowie, chargé d'affaires)
Trade	Baza obejmuje dane na temat handlu między państwami oraz bilateralnych przepływów handlowych za lata 1870–2014

Źródło: *The Correlates of War Project*.

Dostęp: https://correlatesofwar.org/data-sets/data-sets/folder_listing (15.02.2021).

Drugim anglosaskim projektem poświęconym zbieraniu danych o konfliktach zbrojnych jest wspomniany Międzynarodowy Instytut Studiów Strategicznych (International Institute of Strategic Studies, IISS) powołany w Londynie w 1959 r. przez historyka Michaela Howarda. Instytut ten prowadzi studia i analizy dotyczące obronności, wojska, rozwoju, handlu bronią, wywiadu, geopolityki i strategii. Główną inicjatywą IISS w obszarze baz danych jest projekt *Military Balance* (obecnie również w wersji internetowej *Military Balance+*), coroczny raport prezentujący analizy budżetów obronnych państw, ocenę potencjału militarnego, opis bieżących operacji wojskowych i ćwiczeń, rozmieszczenie sił zbrojnych i baz wojskowych, szacunki dotyczące liczby personelu wojskowego, czy dane w zakresie handlu bronią (*Military Balance*, 2020). Opracowania te mają charakter komercyjny. IISS jest nie tylko instytutem badawczym, ale też specjalizuje się w analityce i konsultingu.

Głównym europejskim projektem w zakresie pozyskiwania danych o konfliktach zbrojnych i polityce bezpieczeństwa stały się inicjatywy Sztokholmskiego Międzynarodowego Instytutu Badań nad Pokojem (Stockholm International Peace Research Institute, SIPRI), powstałego w 1966 r. Od 1969 r. SIPRI publikuje rocznik, w którym informuje o konfliktach, zbrojeniach i zmianach politycznych na świecie. Do baz danych SIPRI należą obecnie (SIPRI Databases, 2021):

- SIPRI Arms Transfers Database (baza zbrojeń po roku 1950),
- SIPRI Mapping ATT-Relevant Cooperation and Assistance Activities Database (baza monitorująca handel bronią lekką po 2012 r.),
- SIPRI Arms Industry Database (baza stu największych koncernów

zbrojeniowych),

- SIPRI Multilateral Peace Operations Database (baza operacji pokojowych po 2000 r. – personel, wydatki, udział państw, etc.) oraz
- SIPRI Military Expenditure Database (baza wydatków wojskowych większości państw świata).
- Równie ważne zasoby posiada powołany przez J. Galtunga w 1959 r. Instytut Badań nad Pokojem w Oslo (Peace Research Institute Oslo, PRIO) (Galtung, 1985). Należą do nich:
- Data on Armed Conflict (przygotowywana razem z uniwersyteckim projektem *Uppsala Conflict Data Programme* baza konfliktów po roku 1946), (UCDP Dataset 2021, PRIO 2021),
- Small Arms Trade Database (oparta na inicjatywie NISAT dotyczącej handlu małą bronią i obejmuje wizualizację MAD, tj. *Mapping Arms Data* we współpracy z brazylijskim Instituto Igarapé),
- Geographical and Resource Datasets (bazy zawierające dane geograficzne i dotyczące surowców oraz ich powiązań z konfliktami międzypaństwowymi i wewnątrzpaństwowymi),
- Data on Governance (baza dotycząca jakości rządzenia w państwach),
- Economic and Socio-Demographic Data (baza zawiera szacunki dotyczące relacji handlowych i PKB państw istniejących w latach 1948–2000),
- ACDC Bibliography (skrót oznacza *Advanced Conflict Data Catalogue*, czyli katalog zaawansowanych danych o konfliktach – baza zawiera bibliografię do każdego z 253 konfliktów opisanych w bazie PRIO/UCDP z lat 1946–2012).

Ponadto, podobnie jak w przypadku projektu CoW, ze środowiskiem skandynawskim PRIO/UCDP związane jest prestiżowe czasopismo *Journal of Peace Research*, gdzie publikowane są nowe bazy oraz komentowana ich metodologia i wyniki badań.

Instytucją, która od niedawna rozwija podobne projekty, jest Heideberski Instytut Badań nad Konfliktami Międzynarodowymi (Heidelberg Institute for International Conflict Research, HIIK) w Heidelbergu (HIIK, 2021). Ten niemiecki *think tank* od 1992 r. wydaje raport „Barometr Konfliktów” (*Conflict Barometer*), a w 2003 r. zapoczątkował tworzenie bazy CONIS (*Conflict Information System*, System Informacji o Konfliktach) posiadającej dane o ponad 800 konfliktach międzynarodowych po 1945 r. (*Conflict Barometer*, 2019). *Conflict Barometer*

zawiera statystyki konfliktów na całym globie, kilka przybliżeń wybranych kryzysów danego roku oraz opis bieżących konfliktów i wojen na poszczególnych kontynentach wraz z ich tłem historycznym i politycznym.

Powyższe instytucje odpowiadają moim zdaniem za globalną genezę baz danych i pozyskiwanie zobiektywizowanych informacji na temat bezpieczeństwa międzynarodowego, w tym zbrojeń, wojen, handlu bronią czy potencjału militarnego państw. Bazy, indeksy i wskaźniki opracowane w tych instytucjach mają rangę podobną do analiz Banku Światowego czy Międzynarodowego Funduszu Walutowego w dziedzinie ekonomii i finansów.

Biorąc pod uwagę powyższe informacje, należy ponadto zauważyć, że dysponujemy obecnie największym rezerwuarem danych w historii badań i będzie się on powiększać z racji ogromnego przyrostu wiedzy o wszystkich dziedzinach życia w sieciach Internetu. Zwycięstwo idei liberalnych po półwieczu zimnej wojny oraz rozwój globalizacji doprowadziły do wzrostu zainteresowania gospodarką, produkcją, usługami, a także popkulturą oraz jakością życia. Zagadnienia te stały się też przedmiotem badań dotyczących bezpieczeństwa ludności. Rywalizacja państw toczy się dziś o jakość życia zaludniających je populacji. Jest to zagadnienie wielowymiarowe. Niektórzy badacze, związani np. ze Szkołą Kopenhaską, podkreślają, że często bezpieczeństwo narodu czy też bezpieczeństwo społeczne nie jest tym samym, co bezpieczeństwo państwa. Na wielu kontynentach zdarza się, że państwo niekiedy zagraża także własnej populacji (Hama, 2017). Stąd bardzo silny trend w XXI wieku, aby badać relacje państwa i społeczeństwa, np. w czasie konfliktów, wojen domowych, w czasie upowszechniania się Internetu i cyfrowych narzędzi kontroli.

Indeksy jako źródło wiedzy

Omówione we wcześniejszej części instytucje oraz wytworzone przez nie zasoby wiedzy zostały zapoczątkowane jeszcze w czasach zimnej wojny. Dostarczają one danych w obszarach głównie bezpieczeństwa militarnego oraz politycznego. W niniejszej części uzupełnię ten obraz o indeksy i wskaźniki opracowane w innych miejscach.

W tym miejscu podkreślić należy jeszcze różnicę pomiędzy bazą danych a indeksem, gdyż rozróżnienie to może nie być czytelne. Baza danych zawiera standaryzowane informacje o rozmaitych zasobach społecznych i państwowych zarejestrowanych w danym czasie na określonej przestrzeni. Natomiast indeks

jest najczęściej rozumiany jako wskaźnik dla jakiegoś zjawiska, opracowany na podstawie kilku wyważonych względem siebie wyników ze zbiorów danych. W opracowaniu indeksu ważne są proporcje wybranych danych. Indeksy często są tworzone dzięki adekwatnym wskaźnikom i skalom, które są opracowane przez badaczy i/lub na podstawie paneli eksperckich.

Tabela 2. Indeksy opisujące różne aspekty bezpieczeństwa militarnego i politycznego.

Indeks	Instytucja odpowiedzialna
Freedom in the World	Freedom House
Bertelsmann Transformation Index	Fundacja Bertelsmanna
Corruption Perceptions Index	Transparency International
Fragile States Index	The Fund for Peace
The Political Terror Scale	Uniwersytet North Carolina w Asheville
Global Terrorism Index	Institute for Economics and Peace
Cato Arms Sales Risk Index	Cato Institute
Global Firepower	Portal globalfirepower.com
Global Militarization Index	Bonn International Center for Conversion

Źródło: opracowanie własne na podstawie stron internetowych wymienionych instytucji.

Tabela nr 2 wymienia kilka indeksów, które mogą posłużyć jako kolejne źródła w badaniach bezpieczeństwa militarnego i politycznego państw na świecie. Kluczowy dla badaczy indeks *Freedom in the World* opracowywany jest od 1978 r. przez waszyngtońską fundację Freedom House, powstałą w 1941 r. Fundacja generalnie wspiera idee liberalne i monitoruje standardy demokracji w państwach na całym świecie oraz wskazuje na przemoc państw wobec obywateli, także w sieci Internet. Indeks pokazuje statystyki ewolucji systemów politycznych i od około 15 lat wykazuje wzrost liczby państw niedemokratycznych na świecie, co też związane jest z rosnącą liczbą konfliktów wewnętrznych i międzynarodowych. Wykazuje się również wpływ pandemii na osłabienie instytucji demokratycznych. Wskaźnik jakości demokracji od dekady spada również w USA.

Indeks opiera się na analizie wybranych wskaźników, ale tłem ideowym tego narzędzia jest sprawdzenie, czy w państwach przestrzegane są zapisy Deklaracji Praw Człowieka ONZ z 1948 r. W praktyce bada się (w skali od 0 do 4) wybrane prawa polityczne (10 wskaźników) i wolności obywatelskie (15 wskaźników), a na ich zbiorczej podstawie kreuje się opis statusu ustrojowego danego państwa

(Freedom House – Methodology, 2021). Generalnie za kraje „wolne” uważa się takie, w których uzyskano co najmniej połowę możliwej punktacji zarówno w kategorii praw politycznych, jak i kategorii wolności obywatelskich. Nad indeksem pracuje co roku około 125 analityków i 40 konsultantów z uczelni, think tanków i mediów. Oprócz zbiorczego indeksu (raport całościowy liczy 35 stron) należy wspomnieć, że każdy oceniany kraj posiada dokładnie rozpisany własny profil z analizą poszczególnych wskaźników (np. profil Polski to aż 20 stron). Podsumowując, Indeks *Freedom in the World* jest wartościowym narzędziem badania stabilności instytucji demokratycznych na całym świecie.

Podobnym indeksem jest niemiecki *Bertelsmann Transformation Index* (BTI), który w ostatnich latach rozbudował swoje portfolio i zawiera tak naprawdę trzy indeksy: indeks transformacji politycznej (*Index Political Transformation*, oparty na 18 wskaźnikach), indeks transformacji ekonomicznej (*Index Economic Transformation*, oparty na 14 wskaźnikach) oraz indeks rządzenia (*Governance Index*, oparty na 20 wskaźnikach). Indeksy te monitorują procesy przemian politycznych, tworzenia polityk sektorowych i jakość procesów decyzyjnych w danym państwie (BTI, 2021). Efektywne praktyki i rozwiązania polityczne są propagowane w skali międzynarodowej. BTI publikuje swój raport co dwa lata. W ramach pracy analitycznej bada się państwa, które posiadają powyżej 1 mln populacji i nie są skonsolidowanymi demokracjami ani pełnymi gospodarkami rynkowymi. W 2020 r. szacowano liczbę takich państw na 137. Zagregowany indeks ogólny BTI tworzony jest na podstawie 17 kryteriów (5 dotyczy demokracji, 7 gospodarki rynkowej, 5 jakości rządzenia), podlegających ocenie eksperckiej w postaci 49 pytań. Na każdą edycję indeksu składają się analizy jakościowe dostarczane przez około 300 analityków. Metodologia raportu, specyfika, etapy oraz terminy sporządzania analiz są sformalizowane w postaci liczącego około 50 stron podręcznika.

Wiele spośród kategorii stosowanych w indeksie BTI ma związek z bezpieczeństwem ludności – chodzi na przykład o trudności w rządzeniu, budowanie konsensu, sterowność, zarządzanie zasobami, stabilność finansową, zrównoważenie gospodarki, rządy prawa, porządek publiczny, integrację polityczną. Dane częściowe tego indeksu mogą być wykorzystane do mierzenia bezpieczeństwa politycznego, ekonomicznego i społecznego. Strona internetowa BTI zawiera tak zwany Atlas (BTI – Atlas, 2021). W tej aplikacji każde badane państwo posiada swój unikalny profil i liczne dane na temat zmian w jego historii

najnowszej oraz przydatne infografiki. Nie są natomiast analizowane kwestie *stricto* militarne.

Indeks „kruchości państw”, czyli *Fragile States Index* (FSI) wydawany jest przez amerykańską fundację The Fund for Peace (*Fragile States Index*, 2021). Wcześniej był znany jako indeks „państw upadłych” (*Failed States Index*). Osobiście z racji specyfiki języka polskiego wolę pisać o niestabilności państw lub ich niesprawności. Obecnie indeks FSI zawiera liczne dane na temat sprawności instytucji 178 państw świata. Narzędzie to opiera się na 12 wskaźnikach wyodrębnionych w takich obszarach, jak (1) spójność (w tym aparat bezpieczeństwa, jakość elit), (2) ekonomia (rozwój, migracje, drenaż mózgów), (3) polityka (legitymizacja władzy, usługi publiczne, praworządność) i (4) społeczeństwo (demografia, uchodźcy, interwencje zewnętrzne). Na przykład w ramach wskaźnika „aparat bezpieczeństwa” oceniana jest aktywność policji, monopol państwa na użycie siły, cywilna kontrola nad wojskiem, aktywność partyzantów, prywatnych armii lub powstańców, czy rządowa polityka w odpowiedzi na zagrożenia bezpieczeństwa. W przypadku zaś wskaźnika „interwencji zewnętrznych” ocenie podlegają (1) interwencje polityczne, (2) wojskowe (obecność obcych żołnierzy, ataki zbrojne, trenowanie służb lokalnych, operacje pokojowe i ich osłona etc.) i (3) ekonomiczne (np. pomoc rozwojowa, kredyty zagraniczne).

FSI opiera się na zintegrowanej analizie danych ilościowych i jakościowych. Dane ilościowe opierają się głównie na zagregowanych informacjach medialnych (ok. 10 tys. źródeł anglojęzycznych, łącznie wytwarzających ok. 45–50 mln artykułów i raportów rocznie). Dane te są zestawiane z dostępnymi informacjami statystycznymi w celu oceny trendów w obszarze poszczególnych wskaźników. Następnie wyniki poddawane są procedurze analiz jakościowych i oceny eksperckiej. Podobnie jak w przypadku BTI każde państwo posiada swój złożony profil, rejestrujący zmiany danych w poszczególnych kategoriach na przestrzeni lat.

Indeks FSI zainspirował Organizację Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) do stworzenia własnego narzędzia o nazwie *States of Fragility* (OECD – *States of Fragility*, 2021). Coroczny raport OECD liczy ponad 100 stron i zawiera takie sekcje, jak analiza stanu „kruchości” państw, działania polityczne i pokojowe oraz dobre praktyki. OECD podkreśla znaczenie niestabilności państw dla bezpieczeństwa i pokoju światowego. W raporcie z 2020 r. eksperci OECD prognozowali, że liczba ludności żyjącej w krajach niestabilnych wzrośnie z obecnych 1,8 mld do potencjalnych 2,2 mld w 2030 r. i 3 mld w 2050 r. Zwraca się

uwagę też na to, że jedna trzecia dzieci żyje w warunkach niestabilnych i stanowią one prawie 38% populacji niestabilnych państw. Ponad 90% terenów niestabilnych znajduje się na terytorium około 50 państw autorytarnych. W krajach tych miało miejsce 75% konfliktów światowych i wystąpiła większość problemów z bezpieczeństwem żywnościowym ludności. Dane te wskazują na strategiczne znaczenie studiów nad bezpieczeństwem.

Pozostałe indeksy, które wskazałem w tabeli nr 2, mają węższy zakres, czyli dotyczą nie kondycji całości systemu instytucjonalnego danego państwa, ale jego odporności w kwestii zagrożeń tematycznych, takich jak korupcja, terroryzm, zagrożenia militarne i terror.

Corruption Perceptions Index (CPI), wydawany przez globalną organizację pozarządową Transparency International, dotyczy korupcji na obszarze całego globu (Transparency International, 2021). Coroczny raport zawiera zarówno indeks, jak i omówienie kilkunastu studiów przypadków korupcji na wszystkich kontynentach. W przypadku Europy kontynent podzielony jest na część zachodnią (członkowie UE) i wschodnią. Raport za rok 2020 skupił się na korupcji w kontekście pandemii COVID-19 i zapewnienia bezpieczeństwa publicznego i zdrowotnego ludności.

Amerykańska baza *The Political Terror Scale* zbiera informacje na temat terroru w państwach na całym świecie. Poprzez terror analitycy rozumieją łamanie praw człowieka i wpływanie na fizyczną integralność osób. Jest to coś innego niż terroryzm rozumiany jako niepaństwowa akcja polityczna. Terror dotyczy głównie przemocy państwa wobec własnych obywateli. Coroczny raport bada ilość i jakość zdarzeń kryminalnych na całym świecie. Klasyfikuje też podmioty biorące udział w takich działaniach. Należą do nich policje, strażę więzienne, instytucje wywiadowcze, najemnicy, szwadrony śmierci, bojówki polityczne i różne agendy państwa (Political Terror Scale, 2021). Dane indeksowane są na podstawie informacji dostarczanych przez raporty Amnesty International (Amnesty International, 2021), Human Rights Watch (HRW, 2020) oraz amerykańskiego Departamentu Stanu (U.S. Department of State, 2019). Skala terroru politycznego klasyfikowana jest od 1 do 5, gdzie poziom 1 oznacza okazjonalną przemoc w danym państwie (pojedyncze przypadki np. tortur lub morderstw na tle politycznym), a poziom 5 oznacza masową przemoc wobec ludności na całym terytorium państwa. Skala pochodzi z 1980 roku z dokumentacji wspomnianego Freedom House.

Globalny indeks terroryzmu (*Global Terrorism Index*, GTI, 2020) wydawany jest przez Instytut Ekonomii i Pokoju. Raport za rok 2020 liczy ponad 100 stron i zawiera takie sekcje, jak mapa aktów terroryzmu, studia przypadku, listę grup terrorystycznych, wpływ COVID-19 na terroryzm, czy regionalne trendy w działaniach organizacji terrorystycznych. Nowością jest sekcja pod tytułem „Korelaty terroryzmu”, gdzie pokazano wpływ zamachów terrorystycznych z 11 września 2001 r. na gospodarkę i społeczeństwo amerykańskie w ciągu minionych dwóch dekad (lata 2002–2019). W związku z tym przebadano wszystkie podstawowe wskaźniki kojarzone z problematyką bezpieczeństwa, takie jak: korupcja, napięcia etniczne, praworządność, wydatki zbrojeniowe, konflikty wewnętrzne i przestępczość zorganizowana. Na tej podstawie opracowano model wychodzenia społeczeństwa i państwa z szoku spowodowanego zamachami terrorystycznymi na danym terytorium. Coroczne studia przypadku oparte na wskaźnikach stanowią bardzo wartościowe źródło nowej wiedzy.

Indeks ryzyka sprzedaży broni (*Arms Sales Risk Index*, ASRI) opracowano trzy lata temu w amerykańskim liberalnym think tanku Cato Institute (Cato Institute, 2020). Stany Zjednoczone są globalnym liderem w eksporcie broni oraz wydatków na zbrojenia. W okresie 2002–2019 prezydenci G. Bush, B. Obama i D. Trump doprowadzili do sprzedaży broni wartej 640 mld USD do 167 krajów. W związku z tym nie dziwi obywatelska kontrola polityki wojskowej tego kraju. Indeks analizuje ryzyka polityczne i inne, związane ze sprzedażą broni amerykańskiej w różnych częściach globu. Jest więc on próbą opisu aspektu amerykańskiej polityki bezpieczeństwa, a także wpływania na nią. Za studia przypadku w roku 2020 służyły przykłady sprzedaży broni amerykańskiej do Turcji, Arabii Saudyjskiej i Wenezueli. Indeks zawiera infografiki wysokiej jakości oraz mapy obrazujące statystyki sprzedanej broni na całym globie po 2002 r. ASRI bazuje na wskaźnikach już opisanych w naszym szkicu, zwłaszcza na indeksach i statystykach PRIO/UCDP, CoW, czy FSI.

Inne istotne indeksy w obszarze bezpieczeństwa militarnego to istniejący od 2006 r. *Global Firepower Index*, który mierzy potencjały militarne ponad 140 państw (Global Firepower, 2021). Serwis ten monitoruje handel bronią na świecie, ale nie zapewnia dobrego uzasadnienia publikowanych treści. Ostatnim wskazanym w tabeli indeksem jest *Global Militarization Index*, publikowany przez Bonn International Center for Conversion, który publikuje bardzo dużo na temat konfliktów na całym świecie (BICC, 2021). Indeks mierzy relację liczby

mieszkańców danego państwa w stosunku do jego (1) wydatków wojskowych, (2) liczby personelu wojskowego oraz (3) posiadanej liczby jednostek uzbrojenia.

Oprócz wymienionych powyżej baz i indeksów istnieją jeszcze inne źródła danych. Należą do nich tablice statystyczne i infografiki portalu *Our World in Data* (w tym statystyki przemocy, wojen, biedy, zdrowia, jakości życia) (*Our World in Data*, 2021); dane dotyczące demografii i kondycji ludzkiego życia publikowane przez World Health Organization (WHO); dane dotyczące bezpieczeństwa żywnościowego z Food and Agriculture Organization (FAO); indeks bezpieczeństwa żywnościowego tygodnika *The Economist* (GFSI – *Global Food Security Index*); baza *Maddison Project* z Uniwersytetu w Groningen (obecnie edycja z 2020 r.) dotycząca historycznych statystyk gospodarczych z całego świata (*Maddison Project*, 2020), baza nierówności społecznych *World Inequality Database*, zawierająca szczegółowe grafy, tabele i statystyki społeczne i gospodarcze (WID, 2021); dane OECD na temat rozwoju; dane *World Values Survey* na temat wartości cenionych w różnych populacjach (WVS – *World Values Survey*, 2021); czy dane ONZ na temat przestępczości i narkotyków (UNODC).

Wspomniane bazy i indeksy mogą z łatwością wspomóc źródłowo procesy tworzenia dalszych materiałów, zapewniając dane, których wytworzenie przekraczało dotąd możliwości pojedynczych badaczy. Informacje w nich zawarte mogą wspomóc dydaktykę i dostarczyć wiedzy dla budowy teorii. Co ważne, powszechny i darmowy dostęp do powyższych danych skraca drogę do przekształcenia teorii w praktyczne projekty. W następnej części przedstawione zostaną studia przypadku w tym zakresie, tj. dotyczącym publikacji opartych na bazach danych.

Bazy danych w czasopismach jako źródło wiedzy

Poszerzenie domeny zainteresowań *security studies* oraz ich ewolucja w kierunku *international security studies* sprawiły, że obecne studia nad bezpieczeństwem czerpią z wielu zobiektywizowanych danych ekonomicznych, społecznych i militarnych. Ponadto, badacze zaczęli tworzyć własne wskaźniki i indeksy danych, rozwijając dostępne dane i projektując nowe aplikacje do wyodrębniania kolejnych.

W poniższej tabeli nr 3 zestawiono najciekawsze bazy danych komentowane głównie na łamach dwóch wspomnianych czasopism: *Journal of Conflict Resolution* oraz *Journal of Peace Research*. Dane te zebrano podczas kilku kwerend źródłowych w bazie czasopism naukowych wydawnictw SAGE oraz Taylor &

Francis. Celem tej części jest wskazanie głównych obszarów zastosowania baz oraz identyfikacja powiązań danych z teorią.

Tabela nr 3. Wybrane bazy danych dostępne
na łamach czasopism naukowych JCR i JPR.

Data	Nazwa źródła / autorzy
1997	Measuring Rivalry Termination, 1816–1992 / D. Scott Bennett;
1998	Regime Changes, Neighborhoods, and Interstate Conflict, 1816–1992 / A. J. Enterline; Major Power Intervention in International Crises, 1918–1988 / Paul K. Huth; Democracy and Compromise in Militarized Interstate Conflicts, 1816–1992 / M. Mousseau; Timing the Changes in Political Structures: A new Polity Database, 1800–1994 / Sara McLaughlin, Scott Gates, Håvard Hegre, Ranveig Gissinger, Nils P. Gleditsch;
1999	Using Military Spending Data: The Complexity of Simple Inference / James H. Lebovic; Military Strategy and the Outbreak of International Conflict: Quantitative Empirical Tests, 1903–1992 / Dan Reiter;
2000	A New Dataset for Measuring Democracy, 1810–1998 / Tatu Vanhanen; KOSIMO: A Databank on Political Conflict, 1945–1998 / Frank R. Pfetsch, Christoph Rohloff; Democracy, Political Similarity, and International Alliances, 1816–1992 / Brian Lai, Dan Reiter; Civil War in the Post-Colonial World, 1946–92 / E. A. Henderson, J. D. Singer;
2001	Measuring Space: A Minimum-Distance Database and Applications to International Studies / Kristian S. Gleditsch, Michael D. Ward;
2002	Armed Conflict 1946–2001: A New Dataset / Nils P. Gleditsch, Peter Wallensteen, Mikael Eriksson, Margareta Sollenberg, Håvard Strand;
2003	Bearing the Defense Burden, 1886–1989 Why Spend More? / B. E. Goldsmith;
2004	Measuring Alliances: the Correlates of War Formal Interstate Alliance Dataset, 1816–2000 / Douglas M. Gibler, Meredith R. Sarkees;
2006	The New Rivalry Dataset: Procedures and Patterns / James P. Klein, Gary Goertz, Paul F. Diehl; Network Polarization, Network Interdependence, and International Conflict, 1816–2002 / Zeev Maoz;
2007	Five Decades of Terrorism in Europe: The TWEED Dataset / Jan O. Engene; A New Dataset on Infant Mortality Rates, 1816–2002 / M. R. Abouharb, A. L. Kimball; The Purpose of Regime Intervention, 1815–2001 / Travis Nelson;

2009	Diplomatic Interventions and Civil War: A New Dataset / Patrick M. Regan, Richard W. Frank, Aysegul Aydin; The International Military Intervention Dataset: An Updated Resource for Conflict Scholars / Jeffrey Pickering, Emizet F. Kisangani;
2010	MIDLOC: Introducing the Militarized Interstate Dispute Location dataset / Alex Braithwaite; How and when armed conflicts end: Introducing the UCDP Conflict Termination dataset / Joakim Kreutz; Representing ethnic groups in space: A new dataset / Nils B. Weidmann, Jan K. Rød, Lars-Erik Cederman; Introducing ACLED: An Armed Conflict Location and Event Dataset / Clionadh Raleigh, Andrew Linke, Håvard Hegre, Joakim Karlsen; Targeting Nuclear Programs in War and Peace: A Quantitative Empirical Analysis, 1941–2000 / Matthew Fuhrmann, Sarah E. Kreps;
2011	The quantity and quality of terrorism The DTV dataset / Luis de la Calle, Ignacio Sánchez-Cuenca; Global instances of coups from 1950 to 2010: A new dataset / Jonathan M. Powell, Clayton L. Thyne; The institutional expansion of human rights, 1863–2003: A comprehensive dataset of international instruments / Michael A. Elliott; Introducing the Civil Wars Mediation (CWM) dataset / Karl DeRouen, Jr, Jacob Bercovitch, Paulina Pospieszna; Quantifying intelligence cooperation: The United States International Intelligence Behavior (USIIB) dataset / Ersel Aydinli, Musa Tuzuner; The Religion and State-Minorities dataset / Yasemin Akbaba, Jonathan Fox
2012	Introducing the UCDP Non-State Conflict Dataset / Ralph Sundberg, Kristine Eck, J. Kreutz; Global patterns of maritime piracy, 2000–09 Introducing a new dataset / Bridget L. Coggins; Armed conflict and post-conflict justice, 1946–2006 A dataset / Helga M. Binningsbø, Cyanne E. Loyle, Scott Gates, Jon Elste;
2013	Unpacking nonviolent campaigns Introducing the NAVCO 2.0 dataset / Erica Chenoweth, Orion A. Lewis; Forecasting the onset of genocide and politicide Annual out-of-sample forecasts on a global dataset, 1988–2003 / Benjamin E. Goldsmith, Charles R. Butcher, Dimitri Semenovitch, Arcot Sowmya; Introducing the UCDP Georeferenced Event Dataset / Ralph Sundberg, Erik Melander;
2014	Sexual violence in armed conflict Introducing the SVAC dataset, 1989–2009 / Dara K. Cohen, Ragnhild Nordås; Data on interventions during periods of political instability / Patrick M. Regan, M. S. Meachum; Data and progress in peace and conflict research / Kristian S. Gleditsch, Nils W. Metternich, Andrea Ruggeri; A Revised Look at Interstate Wars, 1816–2007 / Dan Reiter, Allan C. Stam, Michael C. Horowitz;
2015	Best practices in the collection of conflict data / Idean Salehyan; Annualized implementation data on comprehensive intrastate peace accords, 1989–2012 / Madhav Joshi, Jason M. Quinn, Patrick M. Regan;

2016	Measuring change in source of leader support The CHISOLS dataset / Michaela Mattes, Brett A. Leeds, Naoko Matsumura; Reputation of Terror Groups Dataset Measuring popularity of terror groups / Efe Tokdemir, Seden Akcinaroglu; Police reforms in peace agreements, 1975–2011 Introducing the PRPA dataset / Nadine Ansorg, Felix Haass, Julia Strasheim; Using violence, seeking votes Introducing the Militant Group Electoral Participation (MGEP) dataset / Aila M. Matanock; Free and fair elections A new database / Sylvia Bishop, Anke Hoeffler;
2017	Regime Instability, Leader's Affiliation, and Organizational Culture: Why Are Military Dictatorships More Likely to Initiate Militarized Interstate Disputes? An Empirical Analysis, 1975–2006 / Sophie Panel; Mapping Interstate Territorial Conflict: A New Data Set and Applications / Kenneth A. Schultz;
2018	Girl soldiering in rebel groups, 1989–2013 Introducing a new dataset / Roos Haer, Tobias Böhmelt; UN targeted sanctions datasets (1991–2013) / Thomas J. Biersteker, Sue E. Eckert, Marcos Tourinho, Zuzana Hudáková; Days of rage Introducing the NAVCO 3.0 dataset / Erica Chenoweth, Jonathan Pinckney, Orion Lewis; New spatial data on ethnicity Introducing SIDE / Carl Müller-Crepon, Philipp Hunziker;
2019	The Autocratic Ruling Parties Dataset: Origins, Durability, and Death / Michael K. Miller; Sovereignty Rupture as a Central Concept in Quantitative Measures of Civil War / Nicholas Sambanis, Jonah Schulhofer-Wohl; Integrating Conflict Event Data / Karsten Donnay, Eric T. Dunford, Erin C. McGrath, David Backer, David E. Cunningham; Introducing the Nonviolent Action in Violent Contexts (NVAVC) dataset / Erica Chenoweth, Cullen S. Hendrix, Kyleanne Hunter; Introducing a new dataset on leadership change in rebel groups, 1946–2010 / Carmela Lutmar, Lesley G. Terris; Introducing PA-X: A new peace agreement database and dataset / Christine Bell, Sanja Badanjak; Introducing xSub: A new portal for cross-national data on subnational violence / Yuri M. Zhukov, Christian Davenport, Nadiya Kostyuk; Reconceptualizing resistance organizations and outcomes: Introducing the Revolutionary and Militant Organizations dataset (REVMOD) / B. Acosta; Oil Wealth, Winning Coalitions, and Duration of Civil Wars / Krista Wiegand, Eric Keels; The Defense Cooperation Agreement Dataset (DCAD) / Brandon J. Kinne;
2020	Introducing the Strategies of Resistance Data Project / Kathleen G. Cunningham, Marianne Dahl, Anne Frugé; Action or inaction: United Nations Security Council activity, 1994–2013 / Susan H. Allen, Amy T. Yuen; Political Risk Insurance: A New Firm-level Data Set / Vincent Arel-Bundock, Clint Peinhardt, Amy Pond; Mapping blue helmets: Introducing the Geocoded Peacekeeping Operations (Geo-PKO) dataset / Deniz Cil, Hanne Fjelde, Lisa Hultman, Desirée Nilsson; Tracking organizations in the world: The Correlates of War IGO Version 3.0 datasets / Jon CW Pevehouse, Timothy Nordstrom, Roseanne W. McManus, Anne Spencer Jamison;
2021	Introducing Transnational Terrorist Hostage Event (TTHE) Data Set, 1978 to 2018 / Wukki Kim, Justin George, Todd Sandler;

Źródło: opracowanie na podstawie roczników *Journal of Conflict Resolution* oraz *Journal of Peace Research*.

Powyższa tabela zawiera zestawienie wybranych baz opublikowanych w ciągu ostatnich 25 lat. W ramach metaanalizy omówmy niektóre wyniki badań oraz samą specyfikę dyskursu.

W 1997 roku D. Scott Bennett opublikował korektę wskaźników zawartych w *Correlates of War* (Bennett, 1997), uzasadniając to tym, że mierzenie sporów i konfliktów między państwami wymaga identyfikacji kwestii spornych oraz prześledzenia uwarunkowań ich zakończenia. Autor zaproponował wzięcie pod uwagę – oprócz daty wygaszenia samych działań zbrojnych – również daty dokumentów państwowych i oświadczeń kończących dany konflikt. Dzięki temu dodatkowemu założeniu bazy są bardziej precyzyjne. Rok później ukazały się liczne bazy danych poświęcone zmilitaryzowanym konfliktom między państwami. A.J. Enterline zbadał, czy struktura nowego reżimu politycznego i otoczenie geograficzne danego państwa wpływają na wzorce konfliktów regionalnych (Enterline, 1998). Do modelu wykorzystano dane na temat 360 nowych reżimów politycznych. Uwzględniono atrybuty położenia geograficznego każdego nowego reżimu. Wyniki wskazały na związek między nowym typem reżimu, składem politycznym państw sąsiedzkich i występowaniem sporów zmilitaryzowanych. Co ciekawe, niezależnie od układu politycznego w państwach sąsiedzkich, reżimy demokratyczne rzadziej inicjują spory z sąsiednimi państwami.

Paul Huth w swojej analizie przetestował zestaw hipotez dotyczących warunków interwencji mocarstw w państwach zagrożonych kryzysem (Huth, 1998). Autor wziął pod uwagę interwencje w 272 kryzysach międzynarodowych w okresie 1918–1988. Do wniosków należało twierdzenie, że znaczny wpływ na decyzje w polityce zagranicznej ma pozycja decydenta w strukturach państwa. To meandry polityki krajowej najczęściej wpływały na warunkowanie interwencji w innych krajach. Podobne studium opublikował Michael Mousseau (1998). Jego badania na podstawie danych z lat 1816–1992 wykazały, że państwa demokratyczne cechuje około 30 razy mniejsze prawdopodobieństwo zainicjowania wojen międzypaństwowych i około 3 razy mniejsze prawdopodobieństwo zainicjowania zmilitaryzowanych sporów międzypaństwowych między sobą niż w przypadku innych rodzajów reżimów politycznych. Autor wskazuje, że wpływ na to ma silna norma kompromisu, obecna w demokracji. Kraje demokratyczne cechuje trzykrotnie większe niż w innych reżimach politycznych prawdopodobieństwo rozwiązania konfliktu na zasadzie wzajemnych ustępstw.

Interesujące dane zaprezentował w 1999 r. Dan Reiter. W swym artykule

przedstawił ilościowe testy empiryczne dla twierdzenia, że zdecydowana strategia militarna wpływa na wybuch konfliktu międzynarodowego (Reiter, 1999). Przeprowadzono testy dotyczące przyczyn inicjowania i eskalacji zmilitaryzowanych sporów międzypaństwowych na próbie z lat 1903–1992. Wyniki wskazały, że państwa posiadające strategie wojny manewrowej były bardziej skłonne do inicjowania sporów w ogóle, chociaż nie sporów z użyciem siły.

Fiński uczony Tatu Vanhanen w 2000 r. opracował zbiór danych, pozwalający mierzyć demokratyczność państw (Vanhanen, 2000). Jego artykuł dowodzi, że połączenie dwóch podstawowych wymiarów demokracji – konkurencji i partycypacji – może dać teoretycznie zadowalający pomiar demokracji, który obejmuje trzy wskaźniki: 1) stopień konkurencji wyborczej, 2) stopień uczestnictwa w wyborach i 3) połączony wskaźnik demokratyzacji. Nowy zbiór danych łączy poprzednie dane i rozszerza je na okres 1810–1998. Zbiór ten obejmuje 187 współczesnych (w tym także byłych) niepodległych państw.

Na przełomie tysiącleci ukazał się też ważny tekst E. Hendersona i J. Davida Singera podsumowujący statystyki konfliktów postkolonialnych w latach 1946–1992 (Henderson i Singer, 2000). Autorzy ustalili, że państwa półdemokratyczne (*semi-democracy*) cechuje zwiększone prawdopodobieństwo wojen domowych, jednak wraz ze wzrostem poziomu rozwoju gospodarki możliwość wybuchu wojny się zmniejsza. Do odkryć autorów należy też uzasadnienie, że większe ryzyko wojny domowej istnieje w postkolonialnych państwach Azji aniżeli w regionie Bliskiego Wschodu i Afryki. W podsumowaniu zauważają oni, że czynnik polityczny dominuje nad ekonomicznym i kulturowym, gdyż to ustrój polityczny (stan półdemokracji) najdokładniej koreluje z przebiegiem wojen domowych w świecie postkolonialnym.

Również w 2000 r. pojawił się bank danych konfliktów politycznych KOSIMO. Baza ta zawiera wykaz pokojowych i brutalnych oraz krajowych i międzynarodowych konfliktów politycznych w skali globalnej w latach 1945–1998 (Pfetsch i Rohloff, 2000). Główna hipoteza projektu KOSIMO głosi, że analiza konfliktów politycznych prowadzi do bardziej trafnych propozycji dotyczących obecnych i przyszłych trendów konfliktów niż wnioski wyciągnięte na podstawie danych zawierających tylko konflikty zbrojne. Polityka wytwarza bowiem więcej pól sporu między państwami.

W kolejnej bazie Dan Reiter i Brian Lai badali związek między polityką wewnętrzną a współpracą międzynarodową (Lai i Reiter, 2000). Autorów

w szczególności interesował związek między typem reżimu a zachowaniem sojuszniczym. Autorzy spróbowali przetestować hipotezę, że demokracje są bardziej skłonne do sprzymierzania się ze sobą. Hipoteza ta wyłania się z trzech teorii: konstruktywizmu, współzależności ekonomicznej i wiarygodnych zobowiązań. Autorzy wykorzystują zbiór danych par państw od 1816 do 1992 r. Wyniki analizy pokazały, że państwa o podobnym typie reżimu są bardziej skłonne do sprzymierzania się ze sobą po 1945 r., chociaż dwie demokracje nie są bardziej skłonne do sojuszu niż dwie autokracje w tym okresie. Co ciekawe, odległość, wspólne zagrożenie i podobna kultura wpływają na zachowanie sojuszu, ale już na przykład handel nie.

W 2002 r. zespół Petera Wallensteena opublikował analizę konfliktów zbrojnych w latach 1946–2001 (Gleditsch, Wallenstein, Eriksson, Sollenberg i Strand, 2002). W tym czasie miało miejsce 225 konfliktów zbrojnych i z tego 34 z nich były aktywne nadal w 2001 r. Autorzy postanowili zestawić dane CoW oraz UCDP. Zbiory danych CoW dotyczące wojny wykorzystują stosunkowo wysoki próg 1000 zgonów w bitwie. Zbiór danych UCDP dotyczący konfliktów zbrojnych ma znacznie niższy próg, gdyż jest to 25 ofiar śmiertelnych w bitwie rocznie, ale jak dotąd był dostępny dla okresu pozimnowojennego. Ten zbiór danych został teraz rozszerzony na lata po II wojnie światowej. Artykuł przedstawił procedury związane z datowaniem wstecznym, a także trendy w czasie i zestawienia rodzaju konfliktu.

Zagadnienie tła politycznego konfliktów badał również Benjamin Goldsmith na podstawie danych z lat 1886–1989 (Goldsmith, 2003). Zgodnie z teorią liberalną podkreślił, że typ ustroju ma silny wpływ na wydatki wojskowe. Demokracje wydają mniej na obronność.

Artykuł Douglasa Giblera i Meredith Reid Sarkees służy jako dodatek do wydania wersji 3.0 zestawu danych *Correlates of War: Formal Interstate Alliance, 1816–2000*. Artykuł rozpoczyna się od opisu rozwoju historycznego i głównych cech zbioru danych sojuszu (Gibler i Sarkees, 2004). W drugiej części omówiono następnie procedury używane do identyfikacji i kodowania każdego sojuszu w rozszerzonej wersji danych, po czym następuje opis zmian wprowadzonych do oryginalnych reguł kodowania. Spośród tych zmian szczególnie godną uwagi jest bardziej zdecydowane poleganie na tekstach traktatów, a nie na historycznych identyfikacjach sojuszy i typów sojuszy. Ciekawym odkryciem było wykazanie, że w latach 1816–1944 demokracja miała negatywny wpływ na zawieranie sojuszy międzypaństwowych. Zmieniło się to dopiero po 1945 r.

W 2006 r. interesujące wyniki badań przedstawił Zeev Maoz (Maoz, 2006). Autor uważa, że zarówno polaryzacja, jak i współzależność powinny tworzyć jedną skalę relacji między państwami. Udało się taką skalę autorowi zaproponować. Z realistycznych i liberalnych paradygmatów Maoz założył hipotezy o tym, że polaryzacja sojuszy, polaryzacja handlu i polaryzacja kulturowa mogą wpływać na konflikt systemowy. Hipotezy testowano opierając się na danych dotyczących sojuszy, handlu, sieci językowych i religijnych w latach 1816–2002. Wyniki sugerują, że polaryzacja sojuszy i współzależność strategiczna zwiększają skalę konfliktów systemowych, podczas gdy polaryzacja w handlu i współzależność gospodarcza mają osłabiający wpływ na wielkość konfliktów w systemie międzynarodowym.

W 2007 r. Jan Oskar Engene zaproponował projekt bazy TWEED, w której podsumował pięć dekad terroryzmu w latach 1950–2004 dla 18 krajów Europy Zachodniej (Engene, 2007). Autor zastosował rozróżnienie na terroryzm wewnętrzny i międzynarodowy. Ten drugi oznacza terroryzm obejmujący obywateli lub terytorium więcej niż jednego państwa. W TWEED terroryzm jest uważany za wewnętrzny, gdy terroryści działają w ramach swoich własnych systemów politycznych. W bazie TWEED kodowano zdarzenia związane z terroryzmem: akty terroryzmu lub działania rządu skierowane przeciwko terrorystom. Łącznie w TWEED zarejestrowano 11 245 zdarzeń, z czego 86,5% to akcje zainicjowane przez grupy terrorystyczne lub agentów niepaństwowych. TWEED zarejestrował działania 214 nazwanych grup terrorystycznych. Zdarzenia były kodowane dla 52 zmiennych, które można podzielić na dwie grupy: atrybuty działania, w tym podstawowe informacje, takie jak data i kraj ataku terrorystycznego, odpowiedzialny agent (grupa) oraz liczba ofiar śmiertelnych i rannych; oraz atrybuty agenta, które rejestrują jego profil ideologiczny, kontekst regionalny i stosunek do państwa.

Travis Nelson w 2007 r. wskazał, że interwencje mocarstw w innych krajach najlepiej rozumieć nie w sposób diadyczny, ale szerszy – regionalny (Nelson, 2007). Są to przede wszystkim próby ustabilizowania regionalnych interesów interweniującego państwa. Hipoteza ta jest testowana za pomocą analizy statystycznej interwencji w latach 1815–2001. Wyniki statystyczne wskazują, że interwencje charakteryzują się silnym związkiem między państwem interweniującym a regionem docelowym oraz bezpośrednią niestabilnością w tym regionie przed interwencją. To odkrycie podaje w wątpliwość diadyczne założenia wielu prac empirycznych dotyczących konfliktu międzynarodowego. Sugeruje

to na przykład, że inwazja na Irak w 2003 r. nie tyle dotyczy Saddama Husajna ani bezpośredniego dostępu do irackiej ropy, ile jest sygnałem amerykańskiego szerszego zaangażowania na rzecz Bliskiego Wschodu. Ta interwencja, podobnie jak większość innych interwencji reżimu, ma charakter regionalny, a nie diadyczny. Interwencje mają zatem miejsce, gdy region stacza się w niestabilność, a państwo interweniujące uważa, że musi zasygnalizować zaangażowanie na rzecz stabilności regionalnej. O ile w tym kontekście interwencje amerykańskie w Iraku i Afganistanie wydawały się mieć sens, o tyle podobne działania w Korei Północnej i Iranie wydawałyby się znacznie mniej prawdopodobne.

Podobne dane w 2009 r. przedstawił zespół Patricka Regana, Richarda Franka i Aysegul Aydin (Regan, Frank i Aydin, 2009). Autorzy twierdzą, że ostatnie badania w literaturze poświęconej wojnie domowej skupiają się na tym, jak i kiedy interweniują w nich zewnętrzni aktorzy. Jednak do tej pory nie było systematycznych badań dotyczących wysiłków dyplomatycznych w zarządzaniu konfliktami. Ten artykuł wypełnia tę lukę i wprowadza zbiór danych na temat 438 interwencji dyplomatycznych w 68 konfliktach rozciągających się od 1945 do 1999 r. Autorzy pokrótce przedstawiają poprzednie badania dotyczące interwencji stron trzecich w wojnach domowych i szczegółowo opisują, jak ich zbiór danych przyczynia się do badań nad konfliktami. Jak pokazały wyniki, zewnętrzne interwencje dyplomatyczne ułatwiają zakończenie wojen domowych.

W 2010 r. opublikowano bazę ACLED (*An Armed Conflict Location and Event Dataset*), czyli zestaw danych dotyczących lokalizacji konfliktów zbrojnych i innych zdarzeń. ACLED koduje działania rebeliantów, rządów i milicji w niestabilnych państwach, określa dokładną lokalizację i datę wydarzeń bojowych, przekazanie kontroli wojskowej, ustanowienie kwatery głównej, przemoc cywilną i zamieszki (Raleigh, Linke, Hegre i Karlsen, 2010). Zbiór danych objął 50 niestabilnych krajów w okresie od 1997 do 2010 r. Co ciekawe, wyniki badań dotyczących konfliktów na szczeblu niższym niż krajowy podważają wnioski z badań na poziomie krajowym. W krótkiej analizie opisowej autorzy stwierdzili, że konflikty obejmują obecnie średnio około 15% terytorium państwa, ale prawie połowa obszaru państwa może być bezpośrednio dotknięta ich skutkami.

Karl DeRouen, Jacob Bercovitch i Paulina Pospieszna w kolejnej bazie zauważają, że mediacja jest jednym z niewielu mechanizmów wpływu społeczności międzynarodowej na przebieg wojen domowych (DeRouen, Bercovitch i Pospieszna, 2011). W swoim artykule przedstawili zbiór danych

dotyczący mediacji w wojnach domowych – zwany *Civil Wars Mediation* (CWM). Jest to pierwszy zbiór danych skupiający się wyłącznie na mediacji w wojnie domowej. Dane te dotyczą lat 1946–2004, uporządkowane są według spraw mediacyjnych i etapu wojny domowej i dostarczają informacji o zdarzeniach mediacyjnych. Wykazano, że mediacja jest funkcją rodzaju wojny (wojny terytorialne i umiędzynarodowione są bardziej podatne na mediacje), czasu trwania wojny (im dłuższa wojna, tym większe prawdopodobieństwo mediacji), czynników podażowych (liczba demokracji na świecie i średnia polityki globalnej) oraz warstwy (w kolejnych wojnach tych samych rywali prawdopodobieństwo wystąpienia mediacji jest mniejsze). Wydaje się, że zgony związane z walką również zwiększają szanse na mediację, ale taka możliwość jest nieznaczną.

Michael Elliot ogłosił zbiór danych, który podsumowuje wyniki kompleksowego kodowania 779 instrumentów dotyczących praw człowieka, utworzonych w latach 1863–2003 (Elliott, 2011). Wyniki badania ukazują, ile opracowano instrumentów dotyczących praw człowieka, jakie rodzaje naruszeń były najbardziej widoczne, liczbę praw oraz ostateczne aspiracje związane z realizacją praw człowieka. Następnie omówiono potencjalne zastosowania tego zbioru danych. Autor podkreśla, że w szczególności wyniki rzuciły nowe światło na historyczny rozwój praw człowieka.

Kolejna baza przedstawia zbiór danych dotyczący funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości po konflikcie (*Post-conflict Justice*, PCJ), który zawiera przegląd tego, czy, gdzie i jak kraje pokonfliktowe zajmują się wykroczeniami popełnionymi w związku z poprzednim konfliktem zbrojnym (Binningsbø, Loyle, Gates i Elster, 2012). Badacze analizują, które kraje decydują się na wdrożenie PCJ; gdzie je wdrożono oraz jakie środki są podejmowane w społeczeństwach pokonfliktowych w celu zwalczania nadużyć w przeszłości. Omawiany zestaw danych obejmuje wszystkie pozasystemowe, umiędzynarodowione i wewnętrzne konflikty zbrojne w okresie od 1946 do 2006 r. Działania w zakresie wymiaru sprawiedliwości po konflikcie obejmują: procesy sądowe, komisje prawdy i pojednania, odszkodowania, amnestie, a także czystki i wygnanie.

W 2014 r. zaprezentowano bazę danych SVAC dotyczącą przemocy seksualnej w konfliktach zbrojnych (Cohen, Nordås, 2014). Obejmuje ona 129 aktywnych konfliktów i 625 uzbrojonych podmiotów zaangażowanych w te konflikty w latach 1989–2009. Dane dotyczą sześciu wymiarów przemocy seksualnej: rozpowszechnienia, sprawców, ofiar, form, lokalizacji i czasu. Baz ta zawiera

również raporty dotyczące przemocy seksualnej popełnionej przez podmioty konfliktu w ciągu pięciu lat po jego zakończeniu. Wśród przedstawionych spostrzeżeń jest i to, że rozpowszechnienie przemocy seksualnej różni się w zależności od grupy sprawców, co sugeruje, że naruszenia seksualne są powszechne – ale nie wszechobecne. Ponadto okazuje się, że siły zbrojne państwa są częściej zgłaszane jako sprawcy przemocy seksualnej niż grupy rebeliantów lub bojówki. Czasami liczba tych czynów utrzymuje się naprawdę wysokim poziomie.

W 2016 r. przedstawiono dane o przepisach dotyczących reformy policji w porozumieniach pokojowych (*Police Reforms in Peace Agreements*, PRPA) w latach 1975–2011 (Ansorg, Haass, Strasheim, 2016). Zbiór danych PRPA dodaje również wymiar ilościowy literatury na temat reformy sektora bezpieczeństwa po konflikcie i zawiera informacje o sześciu podtypach reformy policji: zdolności, szkolenia, standardy praw człowieka, odpowiedzialność, skład sił oraz międzynarodowe szkolenia i monitorowanie. Autorzy uważają, że istnieje duże globalne zapotrzebowanie na uregulowanie reformy policji w drodze porozumień pokojowych. Obecnie postanowienia dotyczące reformy policji są częściej włączane do porozumień niż warunki ugodowe, które wymagają podziału władzy lub wyborów.

W 2017 r. Kenneth Schultz opublikował dane na temat międzypaństwowych sporów terytorialnych (Schultz, 2017). W artykule zaprezentowano mapy cyfrowe regionów, które były przedmiotem międzypaństwowych sporów terytorialnych w latach 1947–2000. W szczególności wykorzystuje się te dane, aby (1) pokazać, jak różne pomiary zasięgu geograficznego sporów mogą pomóc w rozwiązaniu mechanizmów tłumienia handlu międzynarodowego, i (2) podać w wątpliwość rolę złóż ropy naftowej w podsycaniu konfliktów terytorialnych.

W 2018 r. opublikowano tekst zespołu Thomasa Bierstekera na temat sankcji ONZ (Biersteker, Eckert, Tourinho i Hudáková, 2018). Rada Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych coraz częściej stosuje sankcje ukierunkowane, aby stawić czoła głównym wyzwaniom dla międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. W artykule przedstawiono zbiory danych ilościowych i jakościowych Konsorcjum Sankcji Docelowych (TSC), które obejmują wszystkie ukierunkowane sankcje ONZ nałożone w latach 1991–2013. Dwa zbiory danych TSC oceniają sankcje ukierunkowane ONZ jako skuteczne w 22% przypadków i opisują główne aspekty systemów sankcji ukierunkowanych ONZ, w tym rodzaje sankcji, ich cele i skutki, relacje z innymi instytucjami, systemy sankcji

i instrumenty polityczne, mechanizmy radzenia sobie z nimi i unikania ich oraz niezamierzone konsekwencje.

Dużym zainteresowaniem badaczy nadal cieszą się dyktatury wojskowe (Panel, 2017). Wcześniejsze badania wykazały, że dyktatury wojskowe wykazują dużą skłonność do inicjowania zmilitaryzowanych sporów międzypaństwowych. Jednak nie ma zgody co do tego, która cecha reżimów wojskowych może najlepiej wyjaśniać to zachowanie. W artykule wyróżniono trzy potencjalne przyczyny: ryzyko zamachu stanu, wojskowa afiliacja dyktatora oraz wpływ wojska na politykę. Podczas gdy ryzyko zamachu stanu jest silnym predyktorem rozpoczęcia konfliktu, to afiliacja wojskowa dyktatora nie wpływa na jego politykę zagraniczną. Ponadto istnieją niepewne dowody na to, że wpływ wojska na politykę wewnętrzną ma wręcz negatywny wpływ na inicjację sporów z innymi państwami. Ustalenia te podważają zatem pogląd, że polityka zagraniczna reżimów wojskowych wynika z kultury organizacyjnej wojska.

W 2019 r. opublikowano bazę *The Defense Coopertion Agreement Dataset* (DCAD). Jej autor zauważa, że globalna struktura sojuszy pozostaje względnie statyczna od dziesięcioleci (Kinne, 2020). Z kolei rządy są coraz bardziej aktywne w zakresie porozumień o współpracy w dziedzinie obronności (DCA). Te dwustronne traktaty ramowe instytucjonalizują stosunki obronne sygnatariuszy, ułatwiając tak szeroko zakrojone działania, jak koordynacja polityki obronnej, wspólne badania i rozwój, produkcja broni i handel bronią, czy wspólne ćwiczenia wojskowe, programy szkoleniowe, utrzymywanie pokoju oraz wymiana informacji. Prawie 2000 porozumień DCA zostało podpisanych od 1980 r. Wstępne dowody sugerują, że DCA mają wpływ na liczne wyniki w zakresie bezpieczeństwa oraz że rządy coraz częściej włączają DCA jako podstawowe elementy swoich strategii bezpieczeństwa.

Krista Wiegand i Eric Keels opublikowali natomiast kolejne badania analizujące relacje między instytucjami demokratycznymi a czasem trwania wojen domowych w okresie między 1950 a 2009 r. (Wiegand i Keels, 2019). W szczególności większe ograniczenia nałożone na kierownictwo polityczne państwa często prowadzą do znacznie dłuższych wojen domowych, ponieważ przywódcy mają ograniczone możliwości negocjowania z dysydentami. Artykuł sugeruje, że większe zwycięskie koalicje pozwalają rządowi na bardziej wiarygodne negocjacje, ale także nakładają ograniczenia na to, co mogą zaoferować rządy, ponieważ porozumienia pokojowe mogą zrazić członków koalicji. Ważnym czynnikiem jest obecność

na terytorium państwa surowców strategicznych, np. ropy naftowej. Przyszły dostęp do powojennego bogactwa naftowego pozwala na zawieranie porozumień pokojowych, skracając tym samym czas trwania wojen domowych.

W 2019 r. ukazała się również analiza Carmeli Lutmar i L.G. Terris dotycząca zmian przywództwa w organizacjach rebelianckich (Lutmar i Terris, 2019). Stwierdzono, że zmiany w przywództwie wpływają na decyzje państw w polityce zagranicznej, w szczególności w odniesieniu do wojny i pokoju między państwami. Autorzy przedstawiają obszerny zbiór danych dotyczących zmian przywództwa w grupach rebeliantów w latach 1946–2010.

W ostatnich latach rozwinęto liczne nowe zbiory danych. Przykładem jest choćby baza Strategie i Taktyki w Konfliktach Zbrojnych (*Strategies and Tactics in Armed Conflicts*, STAC), która zbiera dane dotyczące strategii i taktyk stosowanych przez strony wojujące w 197 konfliktach zbrojnych, do jakich doszło między 1945 a 2013 r. (Sullivan i Karreth, 2019). Z kolei w najnowszej bazie organizacji terrorystycznych EDTG uwzględniono rozszerzony zestaw danych obejmujący 760 grup terrorystycznych, które brały udział w atakach w latach 1970–2016 (Hou, Gaibullov i Sandler, 2020). Zmienne grup terrorystycznych w EDTG obejmują ideologię, główne cele, datę rozpoczęcia, czas trwania, kraj bazowy, różnorodność ataków, alternatywne zakończenia konfrontacji i inne. Do ciekawszych ustaleń badaczy należy twierdzenie, że międzynarodowe ataki terrorystyczne zwiększają prawdopodobieństwo niepowodzenia grupy. Wykazano również, że po 2001 r. religijne grupy terrorystyczne były bardziej odporne na rozpad niż ugrupowania wyznające inne rodzaje systemów światopoglądowych.

Ważna jest opublikowana niedawno baza danych porozumień pokojowych PA-X (Bell i Badanjak, 2019). Zaprojektowano ją w celu lepszego zrozumienia negocjacji pokojowych. Umożliwia ona naukowcom, mediatorom, stronom konfliktu i innym podmiotom systematyczne porównywanie, w jaki sposób procesy pokojowe i transformacyjne formalizują negocjowane zobowiązania pokojowe. PA-X ujmuje porozumienia na wszystkich etapach procesu pokojowego dla okresu od 1990 do 2016 r. Obejmują one zawieszenie broni, wstępne negocjacje, merytoryczne (częściowe i kompleksowe) oraz umowy wdrożeniowe, z podziałem na kraje / podmioty, regiony, rodzaje konfliktów, rodzaje umów. W sumie baza zawiera ponad 1500 umów z ponad 140 procesów pokojowych i przejściowych. PA-X zapewnia pełne teksty umów oraz kodowanie jakościowe i ilościowe 225 kategorii związanych z polityką, prawem, bezpieczeństwem, rozwojem i wdrażaniem. Do

wniosków autorów należą m.in. takie stwierdzenia, że skomplikowanie procesu pokojowego koreluje ze zmniejszonym prawdopodobieństwem ponownego konfliktu.

Podsumowanie

Powyżej omówiono w zarysie kilkadziesiąt narzędzi służących do zbierania i agregacji danych w studiach nad bezpieczeństwem. W centrum zainteresowania badaczy są konflikty na różnych poziomach analizy. Do ich badania wykorzystuje się metody ilościowe. Wydarzenia są badane pod kątem rozmaitych zmiennych: uczestnicy konfliktów, czas trwania, lokalizacja, skala, intensywność, uzbrojenie, procesy pokojowe, stabilizacyjne oraz dotyczące zapobiegania konfliktom. Drugą ważną wartością są zasoby materialne (np. terytorium, surowce) i symboliczne (np. władza, religia), o które te konflikty się toczą. W ten sposób studia nad bezpieczeństwem wykorzystują analizę danych ekonomicznych i społecznych oraz angażują się w badanie instytucji, które zarządzają jakością życia ludności. Jest to zauważalny trend.

Przeprowadzona metaanaliza potwierdza, że indeksy i wskaźniki są ważnym źródłem zobiektywizowanej wiedzy i częstym elementem w tworzeniu baz danych, co prowadzi do rozwoju teorii bezpieczeństwa. Widać to na tle przyjętego przez Szkołę Kopenhaską założenia o sektorowości zagadnień bezpieczeństwa, które z biegiem lat zyskuje na znaczeniu jako mapa zagadnień naukowych w *security studies* (Buzan, Waever i de Wilde, 1998; Albert i Buzan, 2011). Zebrane źródła wskazują na rosnące znaczenie sektorów bezpieczeństwa ekonomicznego i społecznego jako tła konfliktów politycznych i wojskowych. Osobną rolę odgrywają studia strategiczne, które opisują specyfikę konfliktów, sojuszy czy zbrojeń pod kątem militarnym i politycznym. Również i studia krytyczne zyskują dzięki bazom i indeksom mnóstwo danych porównawczych, które można wykorzystać jako uzupełnienie badań terenowych, dyskursu, paneli eksperckich i innych badań jakościowych. Tworzenie baz i indeksów wydaje się też coraz popularniejszą metodą promowania ustaleń naukowych oraz zespołów autorskich, co następuje poprzez wnoszenie do debaty tzw. twardej wiedzy.

Zbiory danych i indeksy bezpieczeństwa zazwyczaj są neutralne, choć wykazują związek z obroną idei demokracji, co uzasadnione jest jednak naukowo większą stabilnością systemów władzy demokratycznej, ich większą skłonnością do działań pokojowych i – tym samym – mniejszą skłonnością do konfliktów. W analizach

pobrzmiwają też echa koncepcji demokratycznego pokoju i społecznego konstruowania zagrożeń, z czym korespondują ustalenia Szkoły Kopenhaskiej i przedstawicieli teorii krytycznej. W zebranych materiałach brakowało jednak analiz wpływu nowoczesnych mediów na bezpieczeństwo. Sumarycznie ujmując, bazy danych i indeksy cechują się wysoką przydatnością na gruncie każdej z wiodących tradycji teoretycznych i są używane przez badaczy wywodzących się ze wszystkich czołowych szkół teorii bezpieczeństwa do tworzenia nowych ustaleń naukowych.

Bibliografia

- Albert, M. i Buzan, B. (2011). Securitization, sectors and functional differentiation. *Security Dialogue*, 42(4/5), 413–425. DOI: <https://doi.org/10.1177/0967010611418710>
- Allen, S.H. i Yuen, A.T. (2020). Action or inaction: United Nations Security Council activity, 1994–2013. *Journal of Peace Research*, 57(5), 658–665. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022343319900222>
- Ansorg, N., Haass, F. i Strasheim, J. (2016). Police reforms in peace agreements, 1975–2011. Introducing the PRPA dataset. *Journal of Peace Research*, 53(40), 597–607. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022343316628932>
- Bell, Ch. i Badanjak, S. (2019). Introducing PA-X: A new peace agreement database and dataset. *Journal of Peace Research*, 53(3), 452–466. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022343318819123>
- Bennett, D.S. (1997). Measuring Rivalry Termination, 1816–1992. *Journal of Conflict Resolution*, 41(2), 227–254. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022002797041002002>
- Biersteker, T.J., Eckert, S.E., Tourinho, M. i Hudáková, Z. (2018). UN targeted sanctions datasets (1991–2013). *Journal of Peace Research*, 55(3), 404–412. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022343317752539>
- Binningsbø, H.M., Loyle, C.E., Gates, S. i Elster, J. (2012). Armed conflict and post-conflict justice, 1946–2006: A dataset. *Journal of Peace Research*, 49(5), 731–740. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022343312450886>
- Brodie, B. (1949). Strategy as Science. *World Politics*, 1(4), 467–488. DOI: <https://doi.org/10.2307/2008833>
- Buzan, B., Waeber, O. i de Wilde, J. (1998). *Security. A New Framework for Analysis*. Boulder – London: Lynne Rienner Publishers.
- C.A.S.E. collective. (2006). Critical Approaches To Security In Europe: A Networked Manifesto. *Security Dialogue*, 37(4), 443–487. DOI: <https://doi.org/10.1177/0967010606073085>
- Cohen, D.K. i Nordås, R. (2014). Sexual violence in armed conflict Introducing the SVAC dataset, 1989–2009. *Journal of Peace Research*, 51(3), 418–428. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022343314523028>
- DeRouen, K., Bercovitch, J. i Pospieszna P. (2011). Introducing the Civil Wars Mediation (CWM) dataset. *Journal of Peace Research*, 48(5), 663–672. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022343311406157>
- Deschaux-Dutard, D. (red.). (2021). *Research Methods in Defence Studies. A Multidisciplinary Overview*. New York – Oxon: Routledge.
- Elliott, M.A. (2011). The institutional expansion of human rights, 1863–2003: A comprehensive dataset of international instruments. *Journal of Peace Research*, 48(4), 537–546. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022343311406956>
- Engene, J.O. (2007). Five Decades of Terrorism in Europe: The TWEED Dataset. *Journal of Peace Research*, 44(1), 109–121. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022343307071497>

- Enterline, A.J. (1998). Regime Changes, Neighborhoods, and Interstate Conflict, 1816-1992. *Journal of Conflict Resolution*, 42(6), 804-829. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022002798042006006>
- Freedom in the World 2021. (2021). Freedom House. Dostęp: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2021/democracy-under-siege> [15.04.2021].
- Galtung, J. (1985). Twenty Five Years of Peace Research. Ten challenges, and some responses. *Journal of Peace Research*, 22(2), 141-158. DOI: <https://doi.org/10.1177/002234338502200205>
- Gibler, D.M. i Sarkees, M.R. (2004). Measuring Alliances: the Correlates of War Formal Interstate Alliance Dataset, 1816-2000. *Journal of Peace Research*, 41(2), 211-222. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022343304041061>
- Gleditsch, N.P, Wallensteen, P., Eriksson, M., Sollenberg, M. i Strand, H. (2002). Armed Conflict 1946-2001: A New Dataset. *Journal of Peace Research*, 39(5), 615-637. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022343302039005007>
- Goldsmith, B.E. (2003). Bearing the Defense Burden, 1886-1989 Why Spend More? *Journal of Conflict Resolution*, 47(5), 551-573. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022002703254297>
- Harbom, L. i Wallensteen, P. (2005). Armed Conflict and Its International Dimension, 1946-2004. *Journal of Peace Research*, 42(5), 623-635. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022343305056238>
- Hama, H.H. (2017). State Security, Societal Security and Human Security. *Jadavpur Journal of International Relations*, 21(1), 1-19. DOI: <https://doi.org/10.1177/0973598417706591>
- Henderson, E. i Singer, J. D. (2000). Civil War in the Post-Colonial World, 1946-92. *Journal of Peace Research*, 37(3), 275-299. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022343300037003001>
- Huth, P.K. (1998). Major Power Intervention in International Crises, 1918-1988. *Journal of Conflict Resolution*, 42(6), 744-770. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022002798042006004>
- Hou, D., Gaibullov, K. i Sandler, T. (2020). Introducing Extended Data on Terrorist Groups (EDTG), 1970 to 2016. *Journal of Conflict Resolution*, 64(1), 199-225. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022002719857145>
- Kinne, B.J. (2020). The Defense Cooperation Agreement Dataset (DCAD). *Journal of Conflict Resolution*. 64(4), 729-755. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022002719857796>
- Kreutz, J. (2010). How and when armed conflicts end: Introducing the UCDP Conflict Termination dataset. *Journal of Peace Research*, 47(2), 243-250. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022343309353108>
- Lai, B. i Reiter, D. (2000). Democracy, Political Similarity, and International Alliances, 1816-1992. *Journal of Conflict Resolution*, 44(2), 203-227. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022002700044002003>
- Lutmar, C. i Terris, G. (2019). Introducing a new dataset on leadership change in rebel groups, 1946-2010. *Journal of Peace Research*, 56(2), 306-315. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022343318802979>
- Maoz, Z. (2006). Network Polarization, Network Interdependence, and International Conflict, 1816-2002. *Journal of Peace Research*, 43(4), 391-411. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022343306065720>
- Mousseau, M. (1998). Democracy and Compromise in Militarized Interstate Conflicts, 1816-1992. *Journal of Conflict Resolution*, 42(1), 210-230. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022002798042002005>
- Nelson, T. (2007). The Purpose of Regime Intervention, 1815-2001. *Contemporary Security Policy*, 28(3), 444- 463. DOI: <https://doi.org/10.1080/13523260701737745>
- Panel, S. (2017). Regime Instability, Leader's Affiliation, and Organizational Culture: Why Are Military Dictatorships More Likely to Initiate Militarized Interstate Disputes? An Empirical Analysis, 1975-2006. *Security Studies*, 26(2), 333-358. DOI: <https://doi.org/10.1080/09636412.2017.1280308>
- Pfetsch, F.R. i Rohloff, Ch. (2000). KOSIMO: A Databank on Political Conflict. *Journal of Peace Research*,

- 37(3), 379–389. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022343300037003006>
- Raleigh, C., Linke, A., Hegre, H. i Karlsen, J. (2010). Introducing ACLED: An Armed Conflict Location and Event Dataset. *Journal of Peace Research*, 47(5), 651–660. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022343310378914>
- Regan, P.M., Frank, R.W. i Aydin A. (2009). Diplomatic Interventions and Civil War: A New Dataset. *Journal of Peace Research*, 46(1), 135–146. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022343308098408>
- Reiter, D. (1999). Military Strategy and the Outbreak of International Conflict: Quantitative Empirical Tests, 1903–1992. *Journal of Conflict Resolution*, 43(3), 366–387. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022002799043003005>
- Reiter, D., Stam, A.C. i Horowitz, M.C. (2016). A Revised Look at Interstate Wars, 1816–2007. *Journal of Conflict Resolution*, 60(5), 956–976. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022002714553107>
- Schultz, K.A. (2017). Mapping Interstate Territorial Conflict: A New Data Set and Applications. *Journal of Conflict Resolution*, 61(7), 1565–1590. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022002715620470>
- Singer, D., J. (1970). From A Study of War to peace research: some criteria and strategies. *Journal of Conflict Resolution*, 14(4), 527–542. DOI: <https://doi.org/10.1177/002200277001400416>
- Sullivan, P.L. i Karreth, J. (2019). Strategies and Tactics in Armed Conflict: How Governments and Foreign Interveners Respond to Insurgent Threats. *Journal of Conflict Resolution*, 63(9), 2207–2232. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022002719828103>
- Suzuki, S., Krause, V. i Singer D., J. (2002). The Correlates of War Project: a Bibliographic History of the Scientific Study of War and Peace, 1964–2000. *Conflict Management and Peace Science*, 19(2), 69–107. DOI: <https://doi.org/10.1177/073889420201900204>
- Vanhnen, T. (2000). A New Dataset for Measuring Democracy, 1810–1998. *Journal of Peace Research*, 37(2), 131–143. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022343300037002008>
- Weidmann, N.B., Rød, J.K. i Cederman, L.E. (2010). Representing ethnic groups in space: A new dataset. *Journal of Peace Research*, 47(4), 491–499. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022343310368352>
- Wiegand, K. i Keels, E. (2019). Oil Wealth, Winning Coalitions, and Duration of Civil Wars. *Journal of Conflict Resolution*, 63(4), 1077–1105. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022002718766414>
- Wright, Q. (red.). (1983). *A Study of War*. Chicago: University of Chicago Press.

Strony internetowe baz, czasopism i instytucji badawczych

- Amnesty International – raporty na temat stanu praw człowieka: <https://www.amnesty.org/en/countries/>
- Arms Sales Risk Index (Cato Institute): <https://www.cato.org/study/2020-arms-sales-risk-index>
- BICC – Bonn International Center for Conversion: <https://www.bicc.de/>
- BTI – Atlas: <https://www.bti-project.org/en/atlas.html>
- BTI – Bertelsmann Transformation Index: <https://www.bti-project.org/en/home.html?&cb=00000>
- Conflict Barometer 2019: https://hiik.de/wp-content/uploads/2020/08/ConflictBarometer_2019_4.pdf
- FAO – UN Food and Agriculture Organization: <http://www.fao.org/home/en/>
- FSI – Fragile States Index: <https://fragilestatesindex.org/>
- Freedom House, metodologia tworzenia raportów: <https://freedomhouse.org/reports/freedom-world/freedom-world-research-methodology>
- GFSI – Global Food Security Index: <https://foodsecurityindex.eiu.com/>

- Global Firepower 2021: <https://www.globalfirepower.com/>
- GTI – Global Terrorism Index 2020: <https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2020/11/GTI-2020-web-1.pdf>
- IIHK (Heidelberg Institute for International Conflict Research): <https://hiik.de/>
- HRW – Human Rights Watch, World Report: https://www.hrw.org/sites/default/files/world_report_download/hrw_world_report_2020_0.pdf
- Journal of Conflict Resolution: <https://journals.sagepub.com/home/jcr>
- Journal of Peace Research: <https://journals.sagepub.com/home/jpr>
- Maddison Project 2020 (Groningen Growth and Development Centre): <https://www.rug.nl/ggdc/historicaldevelopment/maddison/releases/maddison-project-database-2020?lang=en>
- Military Balance (International Institute of Strategic Studies): <https://www.iiss.org/publications/the-military-balance-plus>
- OECD – States of Fragility: <http://www.oecd.org/dac/states-of-fragility-fa5a6770-en.htm>
- Our World in Data: <https://ourworldindata.org/>
- Political Terror Scale: <http://www.politicalterroryscale.org/Data/Download.html>
- PRIO (Peace Research Institute Oslo): <https://www.prio.org/Data/>
- SIPRI Databases (Stockholm International Peace Research Institute): <https://www.sipri.org/databases>
- The Correlates of War Project: <https://correlatesofwar.org/>
- Corruption Perceptions Index 2020 (Transparency International): <https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/nzl#>
- UNODC – United Nations Office on Drugs and Crime: <https://www.unodc.org/>
- Uppsala Conflict Data Programme (2021): <https://ucdp.uu.se/downloads/>
- U.S. Department of State, Country reports on Human Rights Practices 2019: <https://www.state.gov/reports/2019-country-reports-on-human-rights-practices/>
- WHO – World Health Organization: <https://www.who.int/>
- WID – World Inequality Database. <https://wid.world/>
- WVS – World Values Survey: <https://www.worldvaluessurvey.org/wvs.jsp>